

ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARININ KAMU MESLEK ETİĞİ İLKELERİNE UYGUNLUĞU

Doç. Dr. Erdal TOPRAKÇI
Cumhuriyet Üniversitesi-Türkiye
etoprakci@cumhuriyet.edu.tr

Arş. Gör. Ebru BOZPOLAT
Cumhuriyet Üniversitesi-Türkiye
ebozpolat@gmail.com

Arş. Gör. Serkan BULDUR
Cumhuriyet Üniversitesi-Türkiye
serkan.buldur@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin davranışlarının “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”te yer alan etik ilkelere ne ölçüde uyduğunun ve uyma nedenlerinin kendilerinin görüşleri temelinde tespit edilmesidir. Tarama modelinin esas alındığı bu araştırma da nitel ve nicel veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında ilgili yönetmelikte yer alan etik ilkeler 18 maddelik beşli derecelendirmeli bir ankete dönüştürülmüştür. Anketin, yasal bir dokümandan oluşturulmasından dolayı geçerli olacağı varsayılmış, anketin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak bulunmuştur. Nicel verilerin analizinde t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise her bir maddeye verilen cevabın nedenini ortaya koymak amacıyla sorulan açık uçlu sorular yoluyla nitel veriler elde edilmiştir. Bu verilerin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Sivas ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan 301 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmen davranışlarının yönetmelikte yer alan etik ilkelere uyma düzeyleri çeşitli değişkenler (cinsiyet, kıdem, ekonomik durum, mezun olduğu fakülte, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi ve etiğin temel dayanağının ne olduğu) açısından incelenmiş ve bu değişkenlerin sonuçları etkileyip etkilemediğine bakılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmen davranışlarının etik ilkelerine uygunluğunda; kıdem ve sosyo-ekonomik durum değişkenlerine göre düzeyler arasında ($p<0.05$) düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Örneğin, sosyoekonomik düzey artışı ile etik ilkelere uygunluk düzeyi artışı paralellik göstermiştir. Diğer yandan yapılan t-testi sonucunda, etiğin temel dayanağının ne olduğu değişkenine göre etiğin temel dayanağını “Din” olarak görenlerle görmeyenler arasında ($p<0.05$ düzeyinde) anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Araştırmanın nitel verileri ile ilgili bulgularda da her bir etik ilkeye uyma nedenlerinde yasal zorunluluk ve denetim olduğu için, toplumun yararı için vb. cevaplarla karşılaşılmıştır. Dikkat çeken bir sonuç, öğretmenlerin etik ilkelerin hiçbirine “Pek çok (5)” düzeyinde uymadıklarının tespit edilmesidir. Ayrıca öğretmenlerin görevlerinde karşılaştıkları usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirmeye ilgili ilkeye “Orta (3)” düzeyde uydukları tespit edilmiş ve bu durum nitel verilerle de desteklenmiştir. Bu sonuçlara bakarak, önce ulusal sonra uluslar arası tabanda kabul görebilecek nitelikte yasal yeni bir “Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeleri Belgesi” nin geliştirilerek uygulanmasıyla tüm mesleklerin asıl biçimlendiricisi olan öğretmenlik mesleğiyle ilgili çok önemli bir eksikliğin giderilebileceği düşünülmektedir

Anahtar Kelimeler: Etik, Eğitimde etik, Öğretmen etiği, mesleki etik

GİRİŞ

Eğitim; bir insanı doğumundan ölümüne kadar etkileyen ve onu belli bir biçime sokmaya çalışan süreçler toplamıdır. Bu süreçler ve uygulamalar resmîlikleri oranında mesleki bir nitelik gösterir. Mesleki bir uygulamanın en önemli boyutlarından biri de “etiği”dir. Etik, bir felsefe etkinliği olmak dışında, ödev, yükümlülük, sorumluluk, erdem gibi kavramları analiz eden doğruluk, yanlışlık, iyi, kötü gibi yargıların ve iyi bir yaşamın gerekliliklerinin pratiği olarak da görülmektedir (TDK, 2008). Eğitim ve etik arasında zorunlu

bir ilişki vardır. Buna göre eğitim, etiğin oluşturucusu, etik ise eğitim uygulamasının belirleyicilerden biri konumundadır. Bu konum, öğretmenlik ve etiği birbirine çok yakın kavramlar haline getirmektedir. İdeal bir öğretmen, yalnız kusursuz öğretim yetenekleri ile değil, aynı zamanda yaşama biçimi ile de örnek alınacak ahlaki bir modele dönüşür. Yani bu anlamda öğretmen, öğrettiklerini örnek olarak yaşayan ideal biridir (Pieper, 1999: 118). Diğer yandan, öğretmenlik yalnızca bir takım bilgilerin aktarılmasını kapsayan bir süreç olmanın ötesinde, genç nesillere değerler kazandırılması hedefini de içeren bir meslektir. Mesleki etik, bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak oluşturup, koruduğu; meslek üyelerine emreden, onları belli bir şekilde davranmaya zorlayan; kişisel eğilimlerini sınırlayan; yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan; meslek içi gelişmeyi düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünüdür (Aydın, 2002: 4). Meslek etiğinin en önemli yanlarından biri, nerede olursa olsun, aynı meslekte çalışan bireylerin bu davranış kurallarına uygun davranmalarının gerekli olmasıdır (Kuçuradi, 1988: 21). Aynı meslekten bireylerin birbirleri ile ilişkilerinde belli davranış kalıplarına uymaları meslek etiğinin gereğidir (Aydın, 2003: 25).

Meslek olma koşulları bakımından toplumlara göre farklılıklar göstermesine rağmen öğretmenliğin bir meslek olduğu artık genel kabul görmektedir. Ayrıca meslek olabilme koşullarının gereğini yerine getirmesi bakımından, giderek bütün toplumlar da önemli mesafeler kat edildiğini de belirtmek gerekir. Öğretmenlik bir meslektir ve onun diğer mesleklerden önemli farklarından birisi eğitim ve etik kavramları arasındaki ilişkiye gizlidir. Buna göre öğretmenlik mesleği, “tüm mesleklerin meslek adamını yetiştirmesi” bakımından diğer mesleklerden daha önemli ve farklı bir nitelik göstermektedir. Öyleyse onun da kendine has özellikleri bağlamında bir mesleki etiğe sahip olması gerekmektedir. Ancak “neden”i ister bir meslek olmadığı ya da olamayacağı pratiği veya düşüncesinden, ister henüz tam olarak meslekleşmemesinden (Toprakçı, 2009: 478) ya da isterse sıradan bir meslek olarak algılanmasından olsun, kendine özgü bir etik ilkeler manzumesine sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda özellikle yol kat etmiş meslekler olan hekimlik, avukatlık gibi mesleklerin meslek örgütleri ve kendilerine has bir etik listelerinin varlığı da bu yokluğun kanıtı gibi durmaktadır. Oysa doktor ve avukat da öğretmence biçimlenmektedir. Yani onların mesleklerini icra ederken ki değer, tutum ve davranışlarının şekillendiricisi de öğretmendir.

Bir davranışın etik olup olmadığına; onun sonuçlarını göz önünde bulundurarak (John Stuart Mill), kanunlar ve standartlara göre (Immanuel Kant), belirli bir toplumun gelenekleri ve normlarına göre (Jean Jacques Rousseau) ve kişinin vicdanına göre (Martin Buber) karar verilebilir. Ancak takdir edilmelidir ki modern toplumlarda en geçerli olan ölçüt Kant’ında vurguladığı üzere kanun ve standartlar olmalıdır (Hitt, 1990). Türkiye de doğrudan öğretmenlik ile ilgili meslek etiğine gönderme yapan bir yasal dayanak yoktur. Onun yerine geçebilecek yasal bir belge “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”dir.

“Bu Yönetmeliğin amacı; kamuda etik kültürünü yerleştirmek, kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini belirlemek, bu ilkelere uygun davranış göstermeleri açısından onlara yardımcı olmak ve görevlerin yerine getirilmesinde adalet, dürüstlük, saydamlık ve tarafsızlık ilkelerine zarar veren ve toplumda güvensizlik yaratan durumları ortadan kaldırmak suretiyle kamu yönetimine halkın güvenini artırmak, toplumu kamu görevlilerinden bekleme hakkı olduğu davranışlar konusunda bilgilendirmek ve kurula başvuru usul ve esaslarını düzenlemektir.” (RG, 2005).

Bu yönetmelik tüm kamu görevlilerini kapsayıcı özellik göstermesi itibariyle öğretmenleri de kapsamaktadır. Bu kapsama zorunluluğundaki yasallık bir yana her düzeydeki memur için geliştirilen bu yönetmeliğin öğretmenlik mesleğine ne oranda hitap ettiğinin bulunması, öğretmenlik mesleğinin etik açıdan ne durumda olduğunu anlamaya katkılar getirebilir.

Öğretmen meslek etiği ile ilgili özel bir düzenlemenin dünyanın herhangi bir ülkesinde ve/veya eğitim kurumunda uygulanıp uygulanmadığı incelendiğinde, öğretmenlik meslek etiği ile ilgili Amerika Birleşik Devletlerinde çeşitli öğretmen dernekleri, sendikalar, Eyalet Eğitim Birimleri tarafından hazırlanmış bir “Öğretmenlik Mesleği Temel Etik Kodları” belgesi bulunmaktadır. Bu etik ilkeler incelendiğinde özünde her birinin aynı temel etik değerlere dayalı olarak geliştirildiği görülür. Diğer bir yandan da Teksas Eğitim Birimi tarafından da öğretmenlerin etik ilkeleri ayrıntılı olarak belirlenmiştir (Aydın, 2003: 73-74). Bosna Hersek’te bulunan bir üniversitesinin web sayfasında da etik kodlar başlığı altında kurumdaki eğitimcilere yönelik bir etik ilkeler listesi yer almaktadır (Unibl, 2010).

Alanyazında öğretmen meslek etiği ile ilgili çalışmalar yapıp yapılmadığı incelendiğinde ise birkaç çalışma göze çarpmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları; Gözütok (1999)’un “Öğretmenlerin Etik Davranışları”, Yetişken (2005)’in “Meslek Normlarının Etik İmkân ve Sınırları”, Yayla (2005)’nin “Eğitim Kavramının Etik Açısından Analizi”, Pelit ve Güçer (2006)’in “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara ve Öğretmenleri Etik Dışı Davranışlara Yönelten Faktörlere İlişkin Algılamaları” adlı makaleleri ve Şahan (2007)’nin “Öğretmen Etik Andı” isimli bidirisi ve Uğurlu (2008)’nin “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Etik Davranışlara İlişkin Algıları” adlı çalışmasıdır. Çalışmalar genel olarak incelendiğinde, alan yazında genel anlamda etik üzerinde durulduğu, ancak hali hazırda pratiği şekillendiren yasal dayanaklı etik bir listenin etkisi ve geçerliliği ile ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu araştırmayla ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin davranışlarının “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”te yer alan etik ilkelere ne ölçüde uyduğunun ve uyma nedenlerinin tespit edilmesine çalışılmıştır.

YÖNTEM

Tarama modelinin (Karasar, 2000: 77) esas alındığı bu araştırma da nitel ve nicel veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”te yer alan etik ilkeler 18 maddelik beşli derecelendirilmiş bir ankete dönüştürülmüştür. Yönetmelikteki ilkeler birer öğretmen davranışı olarak ifade edilerek ilgili davranışın öğretmenlerce ne kadar gösterildiği yine öğretmenlerin kendilerine sorularak anlaşılmaya çalışılmıştır. Anket maddelerinin, yasal bir dokümanın maddelerinden yararlanılarak oluşturulduğundan ve araştırmanın amacının da bu yasal dokümana ne kadar uyulduğunun tespiti olduğundan geçerli bir nitelik gösterdiği söylenebilir. Öte yandan oluşan listenin açıklık, anlaşılabilirlik vb. gibi özelliklerini sağlamak adına ilgili alandan üç uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Anket maddelerinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,89 olarak bulunmuştur. Ankette öğretmenlerin bu davranışlarını gösterme düzeylerini etkileyebileceği düşünülen çeşitli demografik özelliklerini (cinsiyet, kıdem, ekonomik durum, mezun olduğu fakülte, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi ve

etiğin temel dayanağının ne olduğu) belirleyecek sorulara da yer verilmiştir. Ankette öğretmenlere etiğin dayanağının ne olarak görüldüğü kapalı uçlu bir soru ile sorulmuş ve etiğin dayanağı ile ilgili beş seçenek sunulmuş öğretmenlere birden fazla seçenek işaretleme olanağı verilmiştir. Anketin uygulanmasıyla elde edilen veriler, SPSS 11,5 paket programı ile frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma sonuçlarına dönüştürülmüş; bu sonuçlar seçeneklere göre kodlanan puan aralığı (SKPA = $(5-1=4)$, $(4/5=0,80)$) formülü ile analiz edilmiştir. Buna göre “Hiç” 1,00-1,80; “Az” 1,81-2,60; “Orta” 2,61-3,40; “Çok” 3,41-4,20; “Pek çok” 4,21-5,00 puan aralığında kabul edilmiştir. Diğer yandan sonuçlarla ilgili olarak gruplar arası farklılıkların olup olmadığını anlamak için yapılan Kolmogorov-Smirnov (K-S) testine göre veriler normal dağılım gösterdiğinden ($p>.05$), t-testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Grupların ortalama puanlarını karşılaştırmak için LSD testi kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise anket maddelerinin her birine verilen cevabın nedenini ortaya koymak amacıyla sorulan “Neden?” sorusuna verilen cevaplar yoluyla nitel veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz (Şimşek ve Yıldırım, 2005: 224) yoluyla analiz edilmiştir. Araştırma da verilerin toplanması ve çözümlenmesi aşamasında; geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için, veriler nesnel bir yaklaşımla toplanıp işlenmiş ve tüm araştırmacılar tarafından teyit edilmiş (Şimşek ve Yıldırım, 2005: 268), bu yol ile “inandırıcılık” sağlanmıştır. Araştırmanın her safhasında araştırmacılar bulgu ve sonuçlarını sürekli olarak birbirleri ile karşılaştırıp, yorumlayarak “derinlik odaklı veri toplama mekanizmasını” (Şimşek ve Yıldırım, 2005: 267- 268) kullanmışlardır.

Araştırmanın evrenini Sivas il merkez ilköğretim okullarında görev yapan 1813 öğretmen oluşturmaktadır. Her bir örneklem seçimine eşit seçilme olasılığı verilerek seçilen birimlerin örnekleme alındığı basit seçkisiz örnekleme yöntemi (Büyüköztürk vd., 2009: 84) ile seçilen 600 öğretmene anket formları araştırmacılar ve Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü son sınıf lisans öğrencileri tarafından -her öğretmene bir öğrenci olmak koşuluyla- uygulanmıştır. Bu yolla, 600 öğretmene anket formu dağıtılmıştır, geriye dönen 307 anket formundan 6 tanesi geçersiz sayılmıştır. Buna göre değerlendirmeye alınan 301 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmacılar tarafından nitel ve nicel veri toplama araçlarından yararlanılarak toplanan veriler analiz edilmiş ve tablolarla sunulmuştur. Bu sunum yapılırken öncelikle öğretmen davranışlarının etik ilkelere ne derece uyulduğuna sonra da uyma nedenlerine yer verilmiştir.

1. Öğretmen Davranışlarının Kamu Meslek Etiği İlkelerine (KMEİ) Uygunluğu:

Bu bölümde öğretmen davranışlarının etik ilkelere, tüm maddelerden alınan ortalama puanlar açısından uygunluk düzeyleri SKPA bazında tespit edilmeye çalışılmıştır. Daha sonra da bunların bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermedikleri üzerinde durulmuştur.

1.1. Seçeneklere Göre Kodlanan Puan Aralıklarına Göre Öğretmen Davranışlarının Etik İlkelerine Uygunluğu:

Tablo 1. incelendiğinde dikkati çeken ilk bulgu, öğretmen davranışlarının etik ilkelerin hiçbirine “Pek çok” düzeyinde uygun olmadığına anlaşılmıştır. Bu bulguya bakarak, öğretmen davranışlarının Kamu Meslek Etik İlkelerine tam olarak uymadığı yorumu yapılabilir.

Tablo 1. Öğretmen Davranışlarının Kamu Meslek Etiği İlkelerine (KMEİ) Uygunluk Düzeyleri

Anket Maddeleri	$\bar{X}$	SS	Düzye
<i>Madde 1:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler görevlerini yerine getirirken kamu yararını esas almaktadırlar.	3,70	0,85	Çok
<i>Madde 2:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler bütün iş ve işlemlerinde hizmet bilincini esas almaktadırlar.	3,72	0,78	Çok
<i>Madde 3:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken hizmet standartlarına uygun davranmaktadırlar.	3,72	0,77	Çok
<i>Madde 4:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler Milli Eğitimin amaç ve misyonuna bağlı hareket etmektedirler.	3,83	0,80	Çok
<i>Madde 5:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken dürüstlük ve tarafsızlığı esas almaktadırlar.	3,96	0,80	Çok
<i>Madde 6:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili bütün ilişkilerinde saygınlığı ve güvenilirliği esas almaktadırlar.	3,93	0,80	Çok
<i>Madde 7:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili bütün ilişki ve iletişimlerinde nezaket ve saygıyı esas almaktadırlar.	3,99	1,86	Çok
<i>Madde 8:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili iş ve işlemlerde, usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirmeyi esas almaktadırlar.	3,32	1,08	Orta
<i>Madde 9:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken çıkar çatışmasından kaçınmayı esas almaktadırlar.	3,63	0,95	Çok
<i>Madde 10:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler görev ve yetkilerini menfaat sağlamak amacıyla kullanmamaktadırlar.	3,72	1,11	Çok
<i>Madde 11:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken hediye almamakta ve menfaat sağlamamaktadırlar.	3,72	1,10	Çok
<i>Madde 12:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde kamu malları ve kaynaklarının kullanımında doğru davranışlarda bulunmayı esas almaktadırlar.	4,04	0,82	Çok
<i>Madde 13:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde savurganlıktan kaçınmayı esas almaktadırlar.	4,05	0,85	Çok
<i>Madde 14:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler okullarıyla ilgili olarak bağlayıcı açıklamalar(vaat vb.) ve gerçek dışı beyan vermekten kaçınmaktadırlar.	3,94	0,89	Çok
<i>Madde 15:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili iş ve işlemlerde bilgi verme, saydamlık ve katılımcılığı esas almaktadırlar.	3,87	0,78	Çok
<i>Madde 16:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde hesap verebilme sorumluluğunu esas almaktadırlar.	3,89	0,83	Çok
<i>Madde 17:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde ve emekli öğretmenlerle ilişkilerinde imtiyazlı muamelede bulunmamayı esas almaktadırlar.	3,54	0,98	Çok
<i>Madde 18:</i> Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler edindikleri menkul ve gayrimenkullerle ilgili olarak mal bildiriminde bulunmayı esas almaktadırlar.	4,04	0,88	Çok
GENEL	3,81	0,94	Çok

Diğer yandan “Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili iş ve işlemlerde, usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirimini esas almaktadırlar (Madde 8)” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğu ‘Orta’ düzeyde, diğer etik ilkelere öğretmen davranışlarının uygunluğu ise ‘Çok’ düzeyinde olarak tespit edilmiştir.

1.2. Öğretmen Davranışlarının KMEİ’ye Uygunluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Durumu:

Analiz sonuçlarına göre öğretmen davranışlarının KMEİ’ye uygunluk düzeylerinin araştırmanın değişkenlerine göre nasıl farklılaştığı ile ilgili bulgular tablolarda verilmiştir. Çoklu grupların var olduğu değişkenler için yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4’de, ikili grupların var olduğu değişkenler için yapılan t-testi sonuçları ise Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de sunulmuştur.

1.2.1. Öğretmen Davranışlarının KMEİ’ye Uygunluk Düzeylerinin Kıdem Değişkenine Göre Durumu:

Öğretmen davranışlarının KMEİ’ye uygunluk düzeylerinin kıdem değişkenine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmen Davranışlarının KMEİ’ye Uygunluk Düzeylerinin Kıdem Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	
Kıdem	1-5 yıl	61	3,674	0,520	Gruplar arası	8,754	5	1,751	5,656	,000
	6-10 yıl	62	3,591	0,657						
	11-15 yıl	76	3,871	0,540	Gruplar içi					
	16-20 yıl	32	3,868	0,457						
	21-25 yıl	22	4,038	0,508						
	26 ve üzeri	48	4,066	0,566	Toplam	100,080	300			
Levene 1,547		p=,175								

Tablo 2’ de görüldüğü gibi öğretmen davranışlarının etik ilkelerine uygunluğunda; kıdem değişkeni açısından ortalamalardaki farklılıkların anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan ANOVA testi sonucunda farkın ($p < 0.01$) düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre; 1-5 yıl ile 11-15 yıl, 21-25 yıl, 26 ve üzeri yıl arasında ve 6-10 yıl ile 11-15 yıl, 16-20 yıl, 21-25 yıl, 26 ve üzeri yıl grupları arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğretmen davranışlarının etik ilkelere uygunluk düzeyi hakkındaki görüşlerin meslekteki çalışma yılına paralel arttığı görülmüştür. Benzer şekilde Şişman ve Acat (2003: 245) çalışmalarında öğretmenliğin etik ilkelerine ilişkin algıların kıdemli öğretmenlere oranla mesleğe yeni başlayan öğretmenlerde daha olumsuz olduğunu ve meslekte kıdem arttıkça etik değerlerin daha çok benimsendiğini ifade etmişlerdir.

1.2.2. Öğretmen Davranışlarının KMEİ’ye Uygunluk Düzeylerinin Sosyo-ekonomik Durum Değişkenine Göre Durumu:

Tablo 3’te öğretmen davranışlarının KMEİ’ye uygunluk düzeylerinin sosyo-ekonomik durum değişkeni açısından farklılık gösterip göstermediğini anlamak için yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Sosyo-Ekonomik Durum Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	
Sosyo-ekonomik durum	Düşük	85	3,706	0,600	Gruplararası	3,162	2	1,581	4,861	,008
	Orta	196	3,831	0,569	Gruplar içi	96,918	298	1,326		
	Yüksek	20	4,139	0,439	Toplam	100,080	300			
		Levene = ,608	p=,545							

Tablo 3 incelendiğinde; öğretmenlerin çalıştıkları okulun genel olarak sosyo-ekonomik düzeyi (okulun şehir içindeki yeri-varoş, merkez vb. donanımı, öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumu vb.) ile etik ilkelere uyma düzeyleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre düşük sosyo-ekonomik nitelikli okullara gidildikçe etik ilkelere uygunluk düzeyinde anlamlı bir düşme (LSD testi: $p < 0.01$) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre çalışılan okulun sosyo-ekonomik düzeyinin artışı ile öğretmen davranışlarının etik ilkelere uygunluğu da artmıştır.

1.2.3. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Ekonomik Durum Değişkenine Göre Durumu:

Öğretmen davranışlarının KMEİ'ye uygunluk düzeylerinin öğretmenlerin ekonomik durum değişkeni açısından bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Ekonomik Durum Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	
Ekonomik Durum	Düşük	16	3,805	0,686	Gruplararası	,962	2	,481	1,447	,237
	Orta	257	3,893	0,562	Gruplar içi	99,118	298	,333		
	Yüksek	28	3,901	0,643	Toplam	100,080	300			
		Levene = 1,351	p=,261							

Tablo 4'e bakıldığında ekonomik durum değişkenine göre ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p = ,237$). Buna göre ekonomik durumları farklı düzeydeki öğretmenler, öğretmenlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında farklılık olmadığını düşünmektedir.

1.2.4. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Durumu:

Öğretmen davranışlarının KMEİ'ye uygunluk düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için yapılan t-testi sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Bayan	140	3,786	0,549	299	,847	,398
Bay	161	3,843	0,602			

Tablo 5'e bakıldığında öğretmen davranışlarının KMEİ'ye uygunluk düzeylerinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=,398$). Yılmaz (2005)'da yaptığı bir çalışmada etik liderlik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Bayraktaroğlu vd. (2005) akademisyenlerle yaptıkları, Pelit ve Güçer de (2006) bayan öğretmen adayları ile yürüttükleri çalışmalarda ise etik ilkelere uyma da bayanlar lehine farklılıklar tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Betz, O'Connell ve Shepard (1989) çalışmalarında bayanların erkeklerden daha etik davrandıklarına yönelik çıkarımlar yapmışlardır. Sonucu araştırma bulgusundan farklı çıkan literatür tespitlerinin doğrudan öğretmen odaklı olmadıklarına binaen öğretmenlik mesleği için farklılık olduğu yorumuna gidilebilir.

1.2.5. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre Durumu:

Öğretmen davranışlarının KMEİ'ye uygunluk düzeylerinin öğretmenlerin mezun oldukları okul değişkeni açısından bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için yapılan t-testi sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Grup	n	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Eğitim Fak.	129	3,847	0,592	299	,789	,431
Diğer Fak.	172	3,794	0,567			

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen davranışlarının mezun olunan okul türü açısından KMEİ'ye uygunluk düzeylerine bakıldığında mezun olunan okul türüne göre ortalamalar arasında, Eğitim Fakültesi mezunlarının ortalaması daha yüksek olmasına rağmen, anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır ($p=,431$).

1.2.6. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Etiğin Dayanağı Değişkenine Göre Durumu:

Öğretmen davranışlarının KMEİ'ye uygunluk düzeylerinin etiğin dayanağının ne olarak görüldüğü değişkenine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmen Davranışlarının KMEİ'ye Uygunluk Düzeylerinin Etiğin Dayanağı Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Etiğin Dayanağı Birey	Evet	92	3,730	299	1,746	,082
	Hayır	209	3,856			
Etiğin Dayanağı Bilim	Evet	188	3,845	299	1,116	,265
	Hayır	113	3,768			
Etiğin Dayanağı Gelenek Görenek	Evet	80	3,747	299	1,263	,208
	Hayır	221	3,842			
Etiğin Dayanağı Din	Evet	82	3,701	299	2,129	,034
	Hayır	219	3,860			
Etiğin Dayanağı Yasa	Evet	52	3,865	299	,672	,502
	Hayır	249	3,806			

Tablo 7’ deki ortalamalara bakıldığında; etiğin temel dayanağının katılımcılar açısından ne olarak görüldüğü değişkenine göre etiğin temel dayanağını “Yasa” olarak görenlerin sayısı 52 etik ortalamaları 3,86; “Bilim” olarak görenlerin sayısı 188 etik ortalamaları 3,84; “Gelenek-Görenek” olarak görenlerin sayısı 80 etik ortalamaları 3,74; “Birey” olarak görenlerin sayısı 92 etik ortalamaları 3,73 ve “Din” olarak görenlerin sayısı 82 etik ortalamaları 3,70’dir. Buna göre etiğin dayanağını “Yasa” olarak görenler öğretmen davranışlarının etik ilkelere en yüksek oranda uyduğunu düşünürken; bunu sırasıyla “Bilim”, “Gelenek-görenek”, “Birey” ve “Din” olarak görenler takip etmiştir.

Tablo 7’ de görüldüğü gibi öğretmen davranışlarının etik ilkelere uygunluğunda; etiğin temel dayanağının ne olduğu değişkenine göre etiğin temel dayanağını “Din” olarak görenlerle görmeyenler arasında ortalamalar açısından ‘görmeyenler’ lehine farklılık tespit edilmiştir. Yani etiğin temel dayanağını “Din” olarak görenler öğretmenlerin etik ilkelere daha az uyduğunu düşünmektedir. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan t testi sonucunda farkın ($p<0.05$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

Yine Tablo 7’ye bakıldığında etiğin dayanağının “Bilim”, “Yasa”, “Gelenek-Görenek” ve “Birey” olarak görülüp görülmemesi değişkenlerine göre farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

2. Öğretmen Davranışlarının Kamu Meslek Etiği İlkelerine (KMEİ) Uygunluk Nedenleri

Bu aşama da; öğretmen davranışlarının Kamu Meslek Etiği İlkelerine (KMEİ) uygunluklarının nedenlerini ortaya koymak amacıyla sorulan açık uçlu sorulara öğretmenlerin verdikleri cevapların analizlerine ve yorumlarına yer verilmiştir. Bunun için, etik ilkeleri niteleyen maddelerle ilişkilendirilen öğretmen davranışlarının nedenlerine dönük sorulan açık uçlu sorulara verdikleri yanıtların betimsel analizi yapılmış ve aşağıda bütün maddeler bağlamında sunulmuştur.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler görevlerini yerine getirirken kamu yararını esas almaktadırlar” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada toplumun yararı için, 2. sırada devletin-ülkenin kalkınması için, 3. sırada ise görevlerinin ve eğitim sisteminin gereği olduğu için cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler bütün iş ve işlemlerinde hizmet bilincini esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada mesleki görev ve sorumluluktan dolayı, 2. sırada öğrencilerin iyi yetişmesi için, 3. sırada mesleğin kutsallığı ve kendi vicdanından dolayı cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken hizmet standartlarına uygun davranmaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada eğitimde kaliteyi artırmak için, 2. sırada zorunlu oldukları ve denetlendikleri için, 3. sırada görevi olduğu için cevaplarına yer vermişlerdir. Bunun yanı sıra bu madde ile ilgili olumsuz cevapların çokluğu göze çarpmaktadır. Öğretmenlerin önemli bir kısmı, kendi sorunlarından -özellikle ekonomik- ve okulların yetersizliği gibi birçok nedenden dolayı hizmet standartlarına çok da uygun davranmadıklarını dile getirmişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler Milli Eğitimin amaç ve misyonuna bağlı hareket etmektedirler.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada yasal zorunluluk ve denetim olduğu için, 2. sırada mesleğe ve çalıştıkları kuruma bağlı oldukları için, 3. sırada programa uymak zorunda oldukları için cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken dürüstlük ve tarafsızlığı esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada örnek oldukları için, 2. sırada her öğrenciye eşit davrandıkları için, 3. sırada toplumun geleceği için cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili bütün ilişkilerinde saygınlığı ve güvenilirliği esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada mesleğin gereği olduğu için, 2. sırada örnek oldukları için, 3. sırada toplumdaki rollerinden dolayı cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili bütün ilişki ve iletişimlerinde nezaket ve saygıyı esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada örnek olmak için, 2. sırada görev ve mesleğin gereği olduğu için, 3. sırada karşılıklı ilişkilerinde karşısındakinden de saygı görmek için cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili iş ve işlemlerde, usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirimini esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenlerin 1. sırada ağırlıklı olarak “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın”, “başım ağrır”, “etliye sütlüye karışmam” gibi olumsuz cevapları dile getirdikleri göze çarpmaktadır. Olumlu cevap olarak sırasıyla yasa gereği ve görevimiz olduğu cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken çıkar çatışmasından kaçınmayı esas almaktadırlar” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada eğitimde çıkar olmadığı için, 2. sırada çocukların çıkarının daha önemli olduğu için, 3. sırada öğretmenlik mesleği gereği çıkarları olmadığı için cevaplarına yer vermişlerdir. Bunun yanı sıra bu madde ile ilgili olumsuz cevapların çokluğu göze çarpmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı da her meslek grubunda olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de çıkar çatışmaları olduğu, herkesin kendi menfaatini düşündüğü, öğretmen idareci ilişkilerinin çıkar çatışmasını doğurduğu gibi sebeplerden söz etmektedirler.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler görev ve yetkilerini menfaat sağlamak amacıyla kullanmamaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada menfaat sağlayıcı durum olmadığı için, 2. sırada öğretmenlik mesleği gereği olduğu için, 3. sırada toplum ve öğrenci ön planda olduğu için cevaplarına yer vermişlerdir. Bunun yanı sıra ‘azda olsa görev ve yetkilerini menfaat sağlamak amacıyla kullanan öğretmenlerin de olduğunu’ dile getiren olumsuz cevapların çokluğu göze çarpmaktadır. Örneğin; kendi öğrencilerine para karşılığı özel kurs veren öğretmenlerin olması gibi.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinin gereğini yaparken hediye almamakta ve menfaat sağlamamaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen

davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada öğretmenler günü hariç alınmadığı, 2. sırada hediye için bu mesleğin yapılmadığı, 3. sırada en iyi hediye öğrencinin sevgisi, saygısı, başarısı olduğu cevaplarına yer vermişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin bazılarının azda olsa hediye aldıklarını, gelen hediyeler ile birbirlerine nispet yaptıklarını, hatta veli ve öğrencileri hediye konusunda yönlendirdikleri gibi olumsuz cevapların da varlığı oldukça dikkat çekicidir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde kamu malları ve kaynaklarının kullanımında doğru davranışlarda bulunmayı esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada örnek olmak için, 2. sırada kendi malı gibi gördüğü için, 3. sırada mesleği gereği olduğu için cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde savurganlıktan kaçınmayı esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada öğretmenin maddi yetersizliğinden dolayı, 2. sırada örnek olmak için, 3. sırada eğitim ortamındaki malzeme yetersizliğinden dolayı cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler okullarıyla ilgili olarak bağlayıcı açıklamalar (vaat vb.) ve gerçek dışı beyan vermekten kaçınmaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada bu konuda yetkileri olmadığını düşündükleri için, 2. sırada yararsız buldukları için, 3. sırada okulu benimsedikleri ve dürüst davrandıkları için cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler meslekleriyle ilgili iş ve işlemlerde bilgi verme, saydamlık ve katılımcılığı esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenlerin geneli bilgi verme, saydamlık ve katılımcılığın öğretmenlik mesleğinin gereği olduğunu düşündükleri cevabına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde hesap verebilme sorumluluğunu esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada öğretmenlerin yaptıkları her an göz önünde olduğu için, 2. sırada öğretmen vicdan duygusuna sahip olduğu için, 3. sırada yaptığı her işle ilgili hesap sorulduğu için cevaplarına yer vermişlerdir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler mesleklerinde ve emekli öğretmenlerle ilişkilerinde imtiyazlı muamelede bulunmamayı esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada öğretmenlerin ayrımcılığa karşı oldukları, herkese adil davrandıkları için, 2. sırada toplumda örnek oldukları için cevaplarına yer vermişlerdir. İlgi çekici diğer bir sonuçta öğretmenlerin özellikle emekli öğretmenlere saygılı davrandıklarını, fakat bunun imtiyaz anlamına gelmediğini dile getirmeleridir.

“Bugüne kadar gördüğüm kadarıyla öğretmenler edindikleri menkul ve gayrimenkullerle ilgili olarak mal bildiriminde bulunmayı esas almaktadırlar.” içerikli etik ilkesine öğretmen davranışlarının uygunluğunun nedenine öğretmenler 1. sırada yasal zorunluluk için 2. sırada öğretmenlerin çok kazancı olmadığından mal bildirimini kolaylıkla yaptıkları için, 3. sırada zorunlu olmasa bile dürüst oldukları için cevaplarına yer vermişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin davranışlarının Kamu Meslek Etik İlkelerine ne düzeyde uyduğunu ve uyma davranışının nedenlerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma sonucunda öğretmen davranışlarının Kamu Meslek Etik İlkelerine beşli bir dereceleme de “Çok (4)” düzeyinde uyduğu belirlenmiştir. Öğretmenlere göre hiçbir etik ilkeye “Pek çok (5)” düzeyinde uyulmamaktadır. Dolaylı bir örnek olsa da, Helvacı (2010) öğretmen görüşlerine göre, okul yöneticilerinin etik davranışlarının orta ve çok düzeyinde gösterildiğini tespit etmiştir. Bu çalışmada da etik davranışlara “Pek çok” düzeyinde uyulmadığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin görevlerinde karşılaştıkları usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirme ile ilgili ilkeye “Orta (3)” düzeyinde uydukları göze çarparken, buna neden olarak “benim de başım ağrır”, “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” gibi ifadeler de bulunmuşlardır. Peach ve Reddick (1986) öğretmenlerle yöneticilerin etik davranışlar hakkındaki görüşlerini karşılaştırdıkları çalışmalarında, her iki grubun da etik dışı davranışlara yönelik tutumlarının çok da olumsuz olmadığını tespit etmişlerdir. Her bireyin başına bir denetmen yerleştirilemeyeceği gerçeğinden hareketle “öğretmenlerin kamu adına birbirini izlemeleri bir vatandaşlık görevidir” denilebilir. Diğer yandan bu görevin yerine getirilmemesi kamu zararına da yol açabilir.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında öğretmen davranışlarının, mesleklerinde savurganlıktan kaçınma ile ilgili etik ilkeye en yüksek düzeyde uyduğu görülmüştür. Ancak bu etik ilkeye en yüksek düzeyde uyma nedenlerine bakıldığında bunun sağlıklı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumu öğretmenlerin “Hiçbir şeyimiz yok ki herhangi birini savuralım” şeklindeki bir ifade ile nedenselleştirmeleri açıklayabilir. Hizmet standardı ile ilgili etik ilkeye uymama nedenine de, ekonomik durumlarının kötü olmasını göstermeleri bu durumu destekleyici gibi gözükmektedir.

Araştırma bulgularıyla ilgili diğer çarpıcı bir sonuç da öğretmen davranışlarının etik ilkelere uygunluk düzeyi hakkındaki görüşlerin meslekteki çalışma yılı artışına paralel artmasıdır. Diğer bir deyişle kıdemli öğretmenler genç öğretmenlere göre etik ilkelere daha fazla uyduğunu düşünmektedir. Bu durum mesleki sosyalleşme ile açıklanabilir. Bir sosyalleşme biçimi olarak “mesleki sosyalleşme” sadece mesleğin icrası ile ilgili bilgi, beceri ve rollerin kazanılması ile sınırlı olmayıp meslekten kaynaklanan; hayatın her alanını ilgilendiren, kuşatan norm ve değerlerin kazanılması, meslek etrafında görülmeyen bir meslek alt kültürünün oluşturulmasıdır (Pavalko, 1971: 6). Ancak bu süreci rastlantıya bırakmamak adına Sottile (1994: 7)’in ifade ettiği gibi, “öğretmen eğitimi programlarında öğretmen etiği konusunda dersler bulunmalıdır. Bu derslerin hem kuramsal hem de uygulamaya dönük yönleri olmalıdır” (Akt: Gözütok, 1999: 88). “Çünkü kişiler, normlara uygun davranmaya zorlanabilirler, ama etik değer korumayı istemeye ve koruyarak eylemde bulunmaya zorlanamazlar. Buna karşılık, öyle eğitilebilirler ki, bazıları böyle bir istemeyi edinebilir ve yaşamlarında -bu arada da meslek yaşamlarında- böyle eylemlerde bulunabilmek için gerekli olan felsefi değer bilgisiyle donanabilir” (Kuçuradi, 2003: 9). Ancak bu şekilde kamu bilincine sahip olan bir öğretmen kamu adına görev yaptığı mesleğindeki etik ilkelere uyabilir gibi gözükmektedir.

Etiğin dayanağının ne olarak görüldüğü ile ilgili değişkene verilen cevaplar sonucunda oldukça ilgi çekici bulgulara ulaşılmıştır. Sadece etiğin dayanağını “Din” olarak görenlerle

görmeyenler arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Buna göre; etiğin dayanağını “Din” olarak görenler, görmeyenlere göre etik ilkelere daha az uyulduğunu düşünmektedir. Bu, etiğin ölçütünü din olarak görenlerin etik dışı davranışı yorumlarken daha muhafazakâr bir bakışa sahip oldukları anlamına gelebilir.

Etiğin dayanağının ne olarak görüldüğü ile ilgili diğer bir sonuç da, etiğin temel dayanağını “Yasa” olarak görenlerin, öğretmen davranışlarının etik ilkelere en yüksek düzeyde uyduğunu düşünmesidir. Bu durum genel olarak bu etik ilkelere uyma nedenlerinin yasal zorunluluk olarak görülmesi bulgusunu da desteklemektedir. Yani öğretmenler birçok etik ilkeye uyma nedeni hakkında doğrudan meslekleriyle bağ kurarak cevap vermemişler, kamu görevlisi oldukları için zaten uymak zorunda olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum aslında genel olarak öğretmenleri de kapsayıcı -kamu görevlisi oldukları için- olması bir yana, “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”in öğretmenlerle ilgili mesleki etik ölçütlerini tam olarak karşılamadığını gösterebilir. Buna somut bir örnek vermek gerekirse adı geçen yönetmelikteki “Eski kamu görevlileriyle ilişkiler” maddesiyle ilgili olarak öğretmenlik mesleği kapsamındaki, eski öğretmenler ya da yöneticiler ile ilgili bir imtiyaz sağlayıcı durum bulmanın zor olması gösterilebilir.

Öğretmenlerin anketteki ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, öğretmenler emekli öğretmenlere duydukları saygıdan ötürü nezaketli davranmak dışında bir ayrıcalıktan söz etmemektedirler. Buna göre söz konusu madde belki diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar için söz konusu olabilir. Ancak emekli öğretmenlere imtiyaz sağlama gibi bir durum olanağı öğretmenlik mesleği açısından oldukça sınırlıdır. Gözütok (1999)’da yaptığı bir çalışmada “öğretmenlerin uyum sağlamaları gereken etik davranışlar listesinin tamamını etik olarak değerlendirmediklerini” tespit etmiştir. Demek ki, öğretmenlik mesleğiyle doğrudan bağlantılı, mesleğin amaç ve misyonuna uygun, tüm yönlerini kapsayıcı ve daha işe yarar olmak bakımından sadece öğretmenlik mesleğiyle ilgili -Amerika Birleşik Devletlerinde çeşitli öğretmen dernekleri, sendikalar, Eyalet Eğitim Birimleri tarafından ele alınan ve belgelenen “Öğretmenlik Mesleği Temel Etik Kodları” (Aydın, 2003: 73-74) ya da Bosnak Hersek’teki bir üniversitede yayımlanan etik kodlara benzer (Unibl, 2010)- öncelikle ulusal sonra uluslar arası tabanda (Toprakçı, 2009: 486) kabul görebilecek nitelikte yasal yeni bir “Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeleri Belgesi”ne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu şekilde tüm mesleklerin asıl biçimlendiricisi olan öğretmenlik mesleğiyle ilgili çok önemli bir eksikliğin giderilebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aydın, İ. (2002). Yönetmelik Mesleki ve Örgütsel Etik. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2003). Eğitim ve Öğretimde Etik. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bayraktaroğlu S., Özen Kutaniş R. ve Özdemir, Y. (2005). Etik davranışların yöneliminde cinsiyet faktörü: bir devlet üniversitesi örneği. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, 18-19 Kasım 2005. Sakarya.
- Betz, M., O’Connell, L. ve Shepard, J.M. (1989), Gender differences in proclivity for unethical behavior. Journal of Business Ethics, 8, 321-324
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Gözütok, D. (1999). Öğretmenlerin etik davranışları. The Third International Conference On Teacher Education. Almost 2000: Crises And Challenge in Theacher Education, June 27- July 1 1999 (83-99), İsrail: Beit Berl Collage.

- Helvacı, M.A. (2010). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışı Gösterme Düzeyleri, Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks. 2(1), 391-410
- Hitt, W.D. (1990). Ethics and leadership: putting theory into practice. Columbus: Battelle Pres [İnternet-20.09.2009] www.msu.edu.
- Kuçuradi, İ. (1988). Etik. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2003). Etik ve etikler. TMH - Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi, 423, 7-9 [İnternet: 12.10.2008] www.karto.itu.edu.tr.
- Pavalko, M. R. (1971). Sociology of Occupations and Professions. Illions: F.E.Peacock Publishers.
- Peach, L. & Reddick, T. L. (1986). A study of the attitudes of public school teachers and administrators in middle tennessee concerning ethical behaviors. Educational Resources Information Center (ERIC). [İnternet: 20.09.2009] www.eric.ed.gov.
- Pelit E. ve Güçer, E. (2006). Ticaret ve Turizm Meslek Dersi Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışlara yönelten faktörlere ilişkin algılamaları. Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 95-119.
- Resmi Gazete. (2005). Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. [İnternet-10.10.2008]. <http://rega.basbakanlik.gov.tr>
- Pieper, A.(1999). Etiğe Giriş. (V. Atayman ve G. Sezer Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şahan, G. (2007). Öğretmenlik etik andı. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül 2007, 379-382, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Şimşek, H. ve Yıldırım A. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şişman, M. ve Acat, M.B. (2003). Öğretmenlik Uygulaması Çalışmalarının Öğretmenlik Mesleğinin Algılanmasındaki Etkisi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 235-250
- Türk Dil Kurumu (2008). Terimler Sözlüğü. "Etik" kelimesinin anlamı [İnternet-8.10.2008] <http://tdkterim.gov.tr>.
- Toprakçı, E. (2009). Öğretmenlerin suç karnesi 1-yargı kararlı gazete haberleri ölçütünde karşılaştırmalı bir analiz. IV. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, 14-15 Mayıs 2009, 475-487, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Uğurlu, C. T. (2008). Lise son sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin etik davranışlara ilişkin algıları. Kastamonu Üniversitesi Eğitim Dergisi, 16(2), 367-378. [İnternet-31.12.2008] www.kefdergi.com.
- Unibl. (2010). Code of teachers's ethics. [İnternet-10.10.2010]. http://unibl.rs/uni/doc/Code_of_Teachers_Ethics.pdf
- Yayla, A. (2005). Eğitim kavramının etik açıdan analizi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Dergisi, 2(1), 51-62. [İnternet-10.10.2008] www.efdergi.yyu.edu.tr.
- Yetişken, H. (2005). Meslek normlarının etik imkân ve sınırları. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22(1), 73-78. [İnternet-10.10.2008] www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr.
- Yılmaz, E. (2005). Etik liderlik ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması, XIV.Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, 808-814, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

THE BEHAVIOUR OF TEACHER THE COMPLIANCE LEVEL TO THE PRINCIPLES OF THE PUBLIC PROFESSIONAL ETHICS

*Assoc. Prof. Dr. Erdal TOPRAKÇI
Cumhuriyet University-Turkey
etoprakci@cumhuriyet.edu.tr*

*Res. Ass. Ebru BOZPOLAT
Cumhuriyet University-Turkey
ebozpolat@gmail.com*

*Res. Ass. Serkan BULDUR
Cumhuriyet University-Turkey
serkan.buldur@gmail.com*

Abstract

Purpose: This study searches the obedience level and also reasons of primary school teacher's behaviors to the ethical principles which are set forth in "Regulations about The Public Servants Ethical Behavior Principles and its Application Rules"

Method: Survey method was used in this study, carried out in two phases using both qualitative and quantitative data collection instruments. In the first phase, the articles of relevant Regulation were converted into a survey having 18 items with 5 choices each. The survey was considered as being valid since it was converted from a legal document. Cronbach Alpha reliability coefficient was found as 0,89. Obedience levels of teacher's behaviors to the ethical principles set forth in the regulation were analyzed in terms of different variables. Data was analyzed using t-test and one way Analysis of variance (ANOVA) tests. In the second step qualitative data were collected through open-ended questions to explore the reasons why the interviewees gave those answers. Qualitative data was analyzed using content analysis. The research group of this study is 301 teachers who work in the schools of Sivas, urban area.

Findings: The most general striking finding of the study is that teacher behaviors have been found at obedient "very much" level. Regarding this result, it is possible to claim that teacher behaviors are not obedient to the public work ethic principles at an expected level. On the other hand, the appropriateness of teacher's behaviors to the ethical item "as far as I have seen so far, teachers inform the officials concerning the violations and irregularities of other teachers related with their profession and teaching process" was found as "medium" level; yet to the other items founds as "much" level. According to the one way variance analysis results, in the appropriateness of teacher behaviors to the ethical principles, meaningful differences were found at ($p < 0,05$) level between the teachers having longer period of work experience and different socio-economic level variables. Data collected via qualitative means showed that different answers were given for the obedience reasons of each ethical principle.

Results and Suggestions: Implications of this study indicate that teachers do not obey any ethical principles at "very much" level. It was also found out that they obeyed at "medium" level to the principle of informing the officials concerning the violations and irregularities; this was proven with the data gained through qualitative means, as well. Bearing in mind that it is impossible to designate a supervisor for each teacher, it is the responsibility of every teacher to conduct a kind of peer supervision to some extend. If not, this may lead a damage of public interest. Another remarkable result is that the aspects of teacher behaviours in accordance with convenience level of ethical principles have been

increasing parallel to the experience of occupation. In other words, experienced teachers think much more positively than novice teachers that ethical principles are obeyed by teachers. This can be explained with professional socialization. Interviewees gave quite striking answers to the question of “what is the basis of ethics” and striking findings were found about it. A meaningful difference was found between the teachers who judge the “region” as the only basis of ethics and others. Another finding about this is the thoughts of teachers related to the obedience of others who judge the basis of ethics as “laws” are accepted at the highest level to the ethical principles. This also supports the findings that the reasons to obey the ethical principles are seen as legal obligation. It has suggested that a new "Certificate of Teaching Profession Code of Ethics," what is needed. national and international quality and regulatory. In this way, It has been thought to be compensating for a very important deficiency related to the teaching profession that main editor of all the professions.

Keywords: Ethichs, Ethichs in education, Teacher’s ethics, Professional ethichs,

